

τοιούτοι ὅμως δὲν εἶναι οἱ χωρικοὶ τῆς Λιθουανίας καὶ Σαμογδίας, μόνον ταῦτα λείψανα τῶν ἀρχαίων Προῦτσι. Ἀλλὰ πιθανὸν ὅτι ξανθὴ τις φυλὴ ἐκ τῶν Γότθων καταγομένη, ἀπῆρτιζε τὴν κυριωτέραν τάξιν τῶν Προῦτσι, καταστραφεῖσαν ἔκτοτε μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πρωσίας ὑπὸ τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν.

Ἐθιμον κατ' ἐξοχὴν βάρβαρον, πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπικρατήσαν παρ' Ἰνδοῖς, διεδόθη καὶ μεταξὺ τῶν Προῦτσι. Αἱ γυναῖκες ἐκαίοντο ζῶσαι ὡς αἱ τῶν Ἰνδῶν, ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν τεθνεώτων ἀνδρῶν (6).

Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπήγαγε καὶ πλῆθος ἄλλων, κοινῶν παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Σκανδιναυικῆς καταγωγῆς καὶ τῶν τῆς ἁνῶ Ἀσίας. Οἱ δὲ διῆχυρισμοὶ ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν βορείων γλωσσῶν εἶναι μεταγενεστέρα τῆς Σανσκριτικῆς, τῆς ἀρχαιοτέρας ἴσως πασῶν τῶν τῆς Ἀσίας γλωσσῶν, δίδουσι νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αἱ ὁρδαὶ πᾶσαι, ὅσαι ἐπλημύρησαν καταλαβοῦσαι τὰ δάση τῶν βορείων μερῶν τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τῆς πτώσεως τῆς δυτικῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἦσαν κλάδοι διάφοροι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἀδελφῆς ἢ θυγατρὸς ἐκείνης, ἥτις κατόκησεν εἰς τὴν ἁνῶ Ἀσίαν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Mer. I. Νεγρεπόντες.

ΕΡΩΣ EN ΓΑΜΩΙ.

Ἱστορικὴ Μελέτη

ὑπὸ

Γυιζώτου.

(Συνέχεια, ὅρα φυλ. ΙΔ΄.)

Μετὰ δέκα μῆνας ἀφ' ἧς ἐγράφη ἡ πλήρης ἐρωτικῶν αἰσθημάτων καὶ εὐδαιμονίας καὶ πεποιθήσεως ἀποπνέουσα ἐπιστολὴ αὕτη, ὁ κεραυνὸς ἐκρηγνύμενος διατάραξε τὸν ἀνέφελον τοῦτον οὐρανόν. Ὁ λόρδος Ῥώσσελ ἐκρατεῖτο εἰς τὸν πύργον τοῦ Λονδίνου καὶ προσήγετο ἐνώπιον τῶν κακουργοδικῶν τοῦ Ὁλδ-Βαίλεϋ, ἐγκαλούμενος ἐπ' ἐσχάτῃ προδοσίᾳ.

(α) Τὸ ἀνάνθρωπον τοῦτο ἔθιμον σώζεται ἔτι παρ' Ἰνδοῖς· δυστυχῶς δὲ ἡ ἐπιτυχία δὲν ῥητολογιζεται πρὸς τὰς δόκους προσπάθειας, τὰς ὁποίας ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις καταβάλλει πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ.

Ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἦν μέλος τῆς βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ἀλλ' ἀπέχετο τοῦ ἀναμιγνέσθαι ἐπὶ πολὺ εἰς τὰ πράγματα αὐτῆς, ἢ καὶ ὅλως ἴσως ὠλιγώρει· ἦτο νέος καὶ περιεσπᾶτο ἀλλαχόσε ὑπὸ τῆς νεανικῆς ζωηρότητος. Ἡ Ἀγγλία ἀπέβαλλε βαθμηδὸν τὰς περὶ τῆς παλινρθώσεως ἐλπίδας τῆς καὶ ἡ ἐκ ταύτης χαρὰ διεσκεδάννυτο. Τὰ πνεύματα ἐφέροντο μὲν πρὸς τὰς ἀναμνήσεις τῆς ἐπαναστάσεως, διετέλουν δὲ εἰς διηνεκῇ καὶ ἐπίμονον ἀντίδρασιν κατὰ τῶν ἀξιωμάτων αὐτῆς, τῶν πράξεων καὶ τῶν αὐτουργῶν. Κάρολος ὁ β'. καὶ ἡ αὐλὴ αὐτοῦ ἐξεμεταλλεύοντο λίαν ἀσώτως τὰ πάθη ταῦτα, ἅτινα κατετριβήσαν ἐπὶ τέλους, ὥς ἐκ τῆς χρήσεως· αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν, τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ παραπτώματα διήγειραν νέα ζητήματα καὶ νέα πάθη. Οἱ ἀρχαῖοι βασιλικοὶ, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὑπηρετήσαντες Κάρολον τὸν α. καὶ πολεμήσαντες τὸν Κρόμβελ ἐξέλειπον, νέοι δὲ καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῶν νέαι φατρίαι εἰσῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν, ἡ τοῦ τόπου καὶ ἡ τοῦ βασιλέως, ἐκὰς τέρα τῶν ὁμοίων ἔλαθε μετ' οὐ πολὺ ἴδιον ὄνομα, καὶ ἡ μὲν ἐκλήθη τῶν *Ουγγῶν*, ἡ δὲ τῶν *Τοριῶν*, ἀντικαταστήσασαι οὕτω, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλας ἀρχάς, τοὺς *Cavaliers* καὶ τοὺς *têtes-rondes*. Τὸ Κοινοβούλιον κατέστη κοινίστρα καὶ ὄργανον κύριον τῆς πολιτικῆς· τὸ μοναρχικὸν Κοινοβούλιον, εἰ καὶ κατηρᾶτο, ἠκολούθει συνεχίζον τὸ ἔργον τοῦ ἐπαναστατικοῦ Κοινοβουλίου· ἡ μοναρχία, ἀνορθωθείσα, ἐθριάμβευεν ἔχουσα διὰ χειρὸς αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ὅπλα δι' ὧν κατεβλήθη· ὁ βασιλεὺς ἐκυβέρνηεν τὸν τόπον διὰ τοῦ Κοινοβουλίου, τοῦτο δὲ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀρχηγῶν, καταστάντων συμβούλων τοῦ στέμματος.

Κατὰ τινὰ σύμπτωσιν ἀξιοσημείωτον, ὁ λόρδος Ρῶτσελ ἦλθεν εἰς γάμον μετὰ τῆς Λαδὺ Βωγκᾶν κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τοῦ χρόνου καθ' ὃ συνετάχθη τῇ φατρίᾳ τοῦ τόπου ἵνα πολεμήσῃ τὴν τοῦ βασιλέως. Καὶ λοιπὸν ἡ οἰκιακὴ αὐτοῦ εὐδαιμονία καὶ τὸ πολιτικὸν πάθος εἰσὶν ἰσόχρονα. ἦτο γενναῖος τὴν καρδίαν καὶ ἄγνός, καὶ τὸ ἦθος προσήνης, καὶ τὰς γνώσεις οὐκ ὀλίγος, εἰ καὶ πνεύματος οὐχὶ μεγάλου καὶ διορατικοῦ, χαρακτηῖρος δὲ ἐπιμόνου μᾶλλον ἢ ἀκραδάντου· ἐπειδὴ δ' εὐκόλως παρεσύρετο, ἢ κατεβάλλετο, ἢ ἠπατᾶτο ἐκ τῶν κλίσεων αὐτοῦ, ἐντὸς μικροῦ κατέστη εἰς τῶν θερμότερων ἀντιπάλων τῆς αὐλῆς καὶ ὁ ἠθικός στολισμὸς, ἂν ὅχι ὁ πολιτικὸς ἀρχηγὸς τῆς φατρίας τοῦ τόπου. Προθύμως δ' ἀλειφόμενος εἰς πάντα κίνδυνον ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, ἐπὶ ἑνδεκα ὅλα ἔτη ἐντὸς τῆς βουλῆς ὑπερεμάχησε τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ πολλάκις προέτεινεν αὐτὸς πρῶτος τὰ ἔσχατα μέτρα, ἐν οἷς καταλογιστέον τὸ κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Γόρκης βούλευμα, δι' οὗ ἤθελε ν' ἀποκλείσῃ αὐτὸν τῆς τοῦ θρόνου διαδοχῆς, καθὼ καθολικὸν τὸ δόγμα.

Ἡ ἀξία αὐτοῦ παρὰ τοῖς συμπατρισταῖς καὶ τοῖς ἔθνεσι αὐτοῦ ἐπήγαγεν οὐ

μόνον ἐκ τῆς πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν ἀφοσιώσεώς του, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς γοητείας τοῦ ὅτι πάντοτε σχεδὸν ἦτο μέτοχος τῶν προλήψεων, τῶν παθῶν, τῶν ἀπερισκεψιῶν καὶ τῶν παρεκτροπῶν αὐτῶν, πάντων μὲν διακρινόμενος κατὰ τὴν ἀρετὴν, τοῖς πᾶσι δὲ ὅμοιος κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ αἰσθήματα. Τοιοῦτοτρόπως ἐντὸς ὀλίγου ἀπέκτησε τὴν μᾶλλον πάνδημον ὑπόληψιν καὶ ἦτον ὁ τιμιώτερος ἄνθρωπος τοῦ βασιλείου καὶ ἐβασίλευε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ λόμματος τοσαύτη ἁρμονία καὶ τοσαύτη συμπάθεια, ὥστε οὐδέποτε ὁ λόρδος Ῥώσσελ διερωτίσθη περὶ τε τῶν ἐλλείψεων τῶν παλαιῶν αὐτοῦ φίλων καὶ περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ παραπτωμάτων, διότι αἱ περὶ τούτων συμβουλαὶ προήρχοντο ἀπ' ἐχθρῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους οὐδέποτε δίδομεν πίστιν.

Μόνῃ ἡ λαδὺ Ῥώσσελ, καὶ τοι τυφλῇ ἐξ ἔρωτος καὶ εἰς ἄκρον μετρίοφρων, εἶχεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς εὐθύτητος καὶ ἀνησυχεῖ περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς διαγωγῆς τοῦ συζύγου της, καὶ ἐξωμολογεῖτο αὐτῷ περὶ τούτου μετὰ παρρησίας ἐπίσης εἰλικρινοῦς ὅσῳ καὶ τρυφερᾶς. Καὶ πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς συνεμερίζετο τῷ λόρδῳ Ῥώσσελ τὰς δούξας, τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς πόνους. Καὶ ὡς αὐτὸς εἶχε τὴν καρδίαν ὑπερήφανον καὶ μετὰ φιλοπατρίας προσηλωτο εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου της, ἀλλ' ὁ νοῦς αὐτῆς ἐσκοπεῖ εὐθύτερον καὶ καθαρώτατον, ἦτο μᾶλλον προορατικὸς καὶ ἦττον προκατεληγμένος. Κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ ἔτους 1678, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ λόρδος Ῥώσσελ ἡτοιμάζετο ἐν τῇ βουλῇ νὰ ὑποστηρίξῃ πρότασιν τινα λίαν δριμύτην ἔλαβε, διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως, τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ.

« Ἡ ἀδελφὴ μου, παροῦσα, μοὶ λέγει ὅτι χθὲς τὸ ἐσπέρας Σὲ ἤκουσε λέγοντα τῷ συζύγῳ της ὅτι θέλεις ἐπιληφθῇ τοῦ συζητουμένου ἤδη εἰς τὴν «βουλήνπράγματος» ἐννοεῖς τί θέλω νὰ εἴπω. Τοῦτο μὲ ἀνησυχεῖ καὶ σ' ἐξορκίζω νὰ μ' εἴπῃς ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ ἂν σκοπεύῃς τὸ τοιοῦτο, διότι εἶμαι βεβαία ὅτι θέλεις μετανόησιν. Σοὶ ἐπαναλέγω ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν, διότι καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὴν ἀδελφὴν μου εἶναι μᾶλλον ὀδυνηρὸν «τὸ νὰ μένωμεν ἐν ἀμφιβολίαις. Ἄν δύναμαί τι παρὰ σοί, πρᾶκαλῶ σε, «σιώπα ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἢ τοῦλάχιστον σήμερον μόνον.

Ἐκ πρώτης ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς ταύτης πᾶς τις πείθεται ὅτι καὶ ἄλλοτε ἡ λαδὺ Ῥώσσελ ὠμίλησεν οὕτω τῷ συζύγῳ αὐτῆς, καθότι, διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτῆς ἐν τῷ ἐξορκίζειν τὸν ἄνδρα νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, ἐκφράζει γλυκεῖάν τινα μομφὴν ὡς πολλὰκις κρύψαντος αὐτὴν αὐτῇ, συνάμα δὲ καὶ ζωνηράν φροντίδα περὶ τοῦ πράγματος, ἕπερ δὲν ἐτόλμα νὰ πιστεύσῃ ὅτι δύναται νὰ προλάβῃ. Ἐξεπλάγνῃ ἀναμφιβόλως ὁ λόρδος Ῥώσσελ ἐκ τοῦ διαθήματος τούτου τῆς συζύγου, ἐπειδὴ περιφροντίστως διετήρησε τὴν ἐπιστολὴν

ταύτην, παρὰ πόδας σημειώσας ἰδίᾳ χειρὶ τήν τε ἡμέραν καὶ τὸν τόπον, ἐνθα ἔλαθεν αὐτήν· κλίνω δὲ πιστεύων ὅτι καὶ τότε ἔτι, ὥς ἄλλοτε πιθανῶς, δὲν ὑπέικουσε τῇ συμβουλῇ τῆς συζύγου.

Ἐπῆλθε τέλος ὁ χρόνος, καθ' ὃν ὁ μὲν βασιλεὺς, εἰ καὶ ἀπαρεσκόμενος τῇ παρὰτόλμῳ πολιτικῇ, τὸ δὲ Κοινοβούλιον, εἰ καὶ μοναρχικὸν καὶ τὰ νόμιμα πρεσβεύον, ἀδύνατον ἦν πλέον νὰ συζήσωσι, καθότι τὸ μὲν κόμμα τὸ ἐθνικὸν ἀπαιτοῦν παρὰ τοῦ β'. Καρόλου τὴν ἀποκλήρωσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ θρόνου, ἀπῆτει οὕτω παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὴν καταστροφὴν τῆς μοναρχίας, ὁ δὲ Κάρολος ἀπῆτει παρὰ τοῦ ἐθνικοῦ κόμματος νὰ ὑποταχθῇ ὅπως δῆποτε ἡγεμόνι διχρήσθην ἐπιδιώκοντι τὴν καταστροφὴν τῆς τε θρησκείας καὶ τοῦ συντάγματος τοῦ τόπου. Οὕτω λοιπὸν ἐκάτερος πρὸς τὰ ἔσχατα βαίνων, ἀπεφάσισαν ν' ἀποπειραθῶσι τυραννίας μὲν ὁ βασιλεὺς, ἐπαναστάσεως δὲ τὸ ἐθνικὸν κόμμα. Διαρκούσης τῆς κρίσεως, ἐν ἔτει 1681, ὅταν δηλαδὴ ἀπελύθη τὸ τελευταῖον Κοινοβούλιον Καρόλου τοῦ β'. δύο ἄνδρες, ὁ λόρδος Σιαφτεσβουρὺ (Shaftesbury) καὶ ὁ λόρδος 'Ρῶσσελ, προσέζηρχον τοῦ ἀγῶνος. Καὶ ὁ μὲν Σιαφτεσβουρὺ, προβεβηκὼς ἤδη τῇ ἡλικίᾳ, ἦτο φιλόδοξος, ἀκάματός τε καὶ διεφθαρμένος, ἀντλήσας τὴν διαφθοράν ἀπὸ πάσης πηγῆς, ἀπὸ τῆς αὐλῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ· ἐκ νεότητος ἐξησκημένος τὸ ζητεῖν καὶ εὐρίσκειν τὴν τύχην διὰ βραδιουργιῶν καὶ συνωμοσιῶν· τολμητίας καὶ εὐμετάβλητος, ὀξύς καὶ ἐφευρετικὸς, ἰσχυρὸς παρὰ τοῖς πολλοῖς, ἱκανὸς δ' ἐξίσου περὶ τε τὸ ὠφελεῖν καὶ βλάπτειν, περὶ τὸ ἀρέσκειν καὶ περιπλέκειν, ἦτον ἐν τούτοις καὶ ἀφωσιωμένος, ὑπερηφανίας ἔνεκεν οὐχ ἥττον ἢ προνοίας, εἰς τὸ ἐθνικὸν καὶ τὸ τῶν διαμαρτυρομένων κόμμα καὶ ἀπόφασιν εἶχε σταθερὰν ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν ἐαυτοῦ ζωὴν νὰ διασώσῃ, ὅπως ὕστερον δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν βραδιουργιῶν αὐτοῦ, ἢ ἐπανεέλθῃ ἐπὶ ταῦτά· ὁ δὲ λόρδος 'Ρῶσσελ, νέος ἔτι, εἰλικρινής, ζωηρὸς, ἄπειρος, ἐπίμων, διάπυρος θιασώτης τῆς πίστεως καὶ τῆς τιμῆς καὶ εὐσυνείδητος τὰς συνωμοσίας, ἦτο πρόθυμος νὰ θύσῃ καὶ τὴν ζωὴν ὑπὲρ τῆς μερίδος αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντι ἀνίκανος τοῦ εὐδοκιμῆσαι ἢ σωθῆναι ἐκ παντὸς τρόπου. Εὐκόλον ἄρα ἦτο νὰ προεικάζῃ τις πότερος τῶν ἀνδρῶν τούτων, τῶν διαφόρων μὲν τὰς ἀρχάς, συναλειφθέντων δ' εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀγῶνα, ἐν μὲν ἐπιτυχίᾳ ἔμελλε νὰ ᾖναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸ ὄργανον, ἐν δὲ ἀποτυχίᾳ τὸ θῦμα.

Οἱ συνωμόται συνήρχοντο μὲν ἐνίοτε, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε οἱ αὐτοί, διότι ἐδυσπίστουν ἀλλήλοις καὶ δὲν συνεζηγοῦντο περὶ τοῦ τελικοῦ αὐτῶν σχεδίου. Ὁ μὲν λόρδος 'Ρῶσσελ ἐσχεδίαζεν ἔνοπλον ἀντίστασιν κατὰ τῆς βασιλικῆς τυραννίας, ἀποδεχόμενος ἴσως ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, δίχως ὅμως τοῦ ἐξομολογεῖσθαι, τὰς συνεπείας τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως. Ὁ δὲ

λόρδος Σιαφτεσθουρὺν, εὐκρινέστερα προσχεδιάζων, παρσκευάζει τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλέως ὅπως δῆποτε καὶ τὴν ἐνθρόνισιν παντὸς ἄλλου ἢ τοῦ νομίμου διαδόχου. Τινὲς ἐμελέτων νὰ ἐπιτεθῶσιν αἰφνηδίνως καὶ νὰ δολοφονήσωσι Κάρολον τὸν Β'. Μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ δημοκρατικοί, ὀνερώττοντες τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν, καὶ προδύται, οἵτινες, εἴτε διότι ἐδωροδοκῆθησαν ὑπὸ τῆς αὐλῆς, εἴτε διότι ἤθελον ν' ἀποφύγῃσι τὸν κίνδυνον, ἦσαν ἔτοιμοι ν' ἀποκαλύψωσι τὸ μυστήριον. Ἐν τινι συνεδριάσει τῶν συνωμοτῶν, ἰδὼν ὁ λόρδος Ῥῶσσελ εἰσερχόμενον μετὰ τοῦ συνταγματάρχου Σίδνεϋ καὶ τοῦ Κ. Ἀμπδεν ἄνθρωπον οὗ τινος περιεφρόνει, τὸν λόρδον Ὅουαρδ» : Πῶς, εἶπε τῷ στενωτάτῳ αὐτοῦ φίλῳ λόρδῳ Ἐσσεξ, ἀποσυρόμενος τῆς συνεδριάσεως, πῶς μεθ' ἡμῶν ὁ πανοῦργος οὗτος ; » Ἄλλ' ὁ λόρδος Ἐσσεξ, ἔχων καλλιτέραν περὶ τοῦ Ὅουαρδ ἰδέαν, ἀπέτρεψε τὸν λόρδον Ῥῶσσελ τοῦ ἀπελθεῖν, ἀγνοῶν ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἡ μαρτυρία ἐκείνου ἔμελλε νὰ καταστρέψῃ ἀμφοτέρους.

Μετὰ τινας ἡμέρας, ὁ λόρδος Μορδῶντ, ἐνθερμὸς μὲν βασιλικὸς καὶ ἐπομένως ἀμέτοχος τῆς συνωμοσίας, πλὴν εὐνοϊκώτατα ἔχων πρὸς τὸν λόρδον Σιαφτεσθουρὺν, ἔτυχε παρὰ τῇ ἐταίρᾳ τοῦ βασιλέως, τῇ δουκίσσῃ τοῦ Πόρσμουθ, μετὰ τῆς ὁποίας, ἐπὶ σκοπῷ προαγωγῆς, εἶχε συνάψας μυστικὴν καὶ οἰκειοτάτην σχέσιν, ὅτ' αἰφνης εἰσαγγέλλεται τῇ δουκίσσῃ ὁ βασιλεὺς καὶ μάλιστα ὅτι εἶχεν ἤδη ἀνέλθῃ τὴν κλίμακα. Ἡ δούκισσα ἔκρυψε μετὰ σπουδῆς τὸν λόρδον Μορδῶντ ἐν τινι δωματίῳ παρακειμένῳ· οὗτος, περιεργὸς καὶ πῶς ἴσως ζηλότυπος, παρετήρησεν ἐκ τῆς τοῦ κλειθροῦ ὀπῆς καὶ εἶδε μὲν εἰσελθόντα τὸν λόρδον Ὅουαρδ καὶ συνδιαλεχθέντα τῷ βασιλεῖ ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθη ν' ἀκούσῃ ὡς ἐκ τῆς σιγηλῆς φωνῆς μεθ' ἧς ἐλάλησαν. Ἀπολυθεὶς, ἄμα μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως, ὁ Μορδῶντ ἀπῆλθε σπουδαίως, ἀνέβη ἐπ' ὀχήματος καὶ παρεγένετο αὐθαρρὲ κατ' οἶκον τοῦ λόρδου Σιαφτεσθουρὺν καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅλα ὅσα εἶδε. — Ἐἴσθε βέβαιος περὶ τούτων ; ἠρώτησεν ὁ κόμης, βλέπων αὐτὸν ἀσκαρδαμυκτεῖ.— Βεβαίωτατος, ἀπεκρίθη ὁ Μορδῶντ.— Λοιπὸν, μολόρδε, ἐπειδὴ εἴσθε τίμιος νέος, δὲν στέργετε νὰ μ' ἀπατήσητε· ἂν οὕτως ἔχῃσι τὰ πράγματα, τὴν ἐσπέραν ταύτην πρέπει ν' ἀναχωρήσω.» Καὶ ὄντως, τῇ αὐτῇ ἐσπέρᾳ, ὁ Σιαφτεσθουρὺν κατέλιπε τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐκρύβη ἀλλαχοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ Λονδίνῳ, ὅπου, τὴν ἐπιούσαν, ἐνταλμα συλλήψεως ἐξεδόθη κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτος, μετ' ὀλίγας ἡμέρας, πλοίου ἐπιβὰς ἐν Χάρσβιγ, κατέφυγεν εἰς Ὀλλανδίαν, ὅπου ἦτο πεπεισμένος ὅτι παρὰ τῷ πρίγκηπι τῆς Ὁράνζης ἔμελλε νὰ εὕρῃ καὶ ἄσυλον καὶ τιμωρόν. Ὡν καγκελλάριος ἄλλοτε, παρῶντες τὰ πράγματα εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ὀλλανδίας, ἐπαναλαβὼν πολλάνεις τὸ ἀκαταστραφίτω ἢ Καρχηδῶν.» Ἀφικόμενος εἰς Ἀμστερλῶδαμον, ἐξητήσατο

ἄδειαν διαμονῆς παρὰ τοῦ δημάρχου καὶ οὗτος τῷ ἀπήντησεν» ἡ Καρχηδὼν, σωζομένη ἔτι, δέχεται εὐχαρίστως εἰς τὰ τεῖχη της τὸν κόμητα τοῦ Σιαφτεσβούρου.

Συγχρόνως ἐξεδόθη καὶ τὸ ἔνταλμα περὶ προσωπικῆς κρατήσεως καὶ προσαγωγῆς τοῦ λόρδου Ῥῶσσελ ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου. Ὁ κομίσας τὸ ἔνταλμα ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν μεγάλην θύραν τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ἡ ὀπίσθιος, ἐπὶ σκοπῷ ἴσως, ἔμενεν ἐλευθέρα· ὁ λόρδος Ῥῶσσελ ἐδύνατο νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε, λέγων ὅτι ἡ φυγὴ του ἦτοί τε θεωρηθῇ ὡς ὁμολογία ἐνοχῆς, ἐν ᾗ οὐδὲν ἔπραξε δυνάμεν νὰ τῷ ἐμποῖται φόβον περὶ τῆς δικαιοσύνης τῆς πατρίδος του. Ἄλλ' ἐν τούτοις ἀπέστειλε τὴν λαδὺ Ῥῶσσελ ἐν τάχει ὅπως συμβουλευθῇ τοὺς κυριωτέρους φίλους αὐτοῦ, οἵτινες, ὡς ἐκ τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἡ Λαδὺ τοῖς ἐχορήγησεν, ἐντολῇ τοῦ ἀνδρὸς, συνεφώνησαν αὐτῷ νὰ μὴ δραπετεύσῃ. Ὅθεν ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῷ βασιλέως ἐν τῷ συμβουλίῳ :

— Οὐδεμία, εἶπεν ὁ Κάρολος, ὑπάρχει κατὰ σοῦ ὑπόνοια, ὡς δῆθεν πονηρὰ μελετῶντος κατὰ τοῦ προσώπου μου, ἀλλ' ἔχω ἰσχυρὰς ἀποδείξεις περὶ τῶν κατὰ τῆς κυβερνήσεώς μου σχεδίων σας.

Μετὰ πολύωρον ἀνάκρισιν, ὁ λόρδος Ῥῶσσελ ἀπήχθη εἰς τὸν Πύργον, ὅπου εἰσερχόμενος, εἶπε τῷ θαλαμηπόλῳ αὐτοῦ Τῶντον ὅτι ἦτον ἤδη ἀποφασισμένον νὰ τῷ ἀφαιρέσωσι τὸ ζῆν, καὶ τοῦ θαλαμηπόλου εἰπόντος ὅτι ἤλπιζεν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ νὰ μὴ εὐδοκιμήσωσιν—» ὦ ! ἐπανέλαβεν ὁ λόρδος Ῥῶσσελ, θέλουσιν εὐδοκιμήσει, διότι ὁ διάβολος τὰ ἐπῆρε».

Δὲν προτίθεται τὴν ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὴν μεγάλην καὶ διάσημον ταύτην δίκην· ἐπιθυμῶ μόνον νὰ περιγράψω τὸν οἰκιακὸν βίον τοῦ λόρδου καὶ τῆς λαδὺ Ῥῶσσελ, τὰς προσωπικὰς αὐτῶν σχέσεις καὶ τὰ ἀμοιβαῖα αἰσθήματα, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς θλίψεως καὶ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν. Εὐθὺς, ἅμα κρατηθέντος τοῦ συζύγου της, ἡ λαδὺ Ῥῶσσελ κατέφυγε μετὰ ζέσεως συντόνου, ἐπιπόνου ἅμα καὶ ἐμπαθοῦς εἰς τὰ μέσα, ἅτινα ἠδύνατο νὰ τῇ χρησιμεύσωσι. Καθόλου τὸ δεκαπενθήμερον, τὸ μεταξὺ τῆς δίκης καὶ τῆς κρατήσεως μεσολαβῆσαν, ἀνῆρχετο, κατήρχετο, ἔγραφεν ἀνευδρότως συλλέγουσα πληροφορίας, ἐνθαῤῥύνουσα τοὺς θορυβουμένους φίλους, ἐρεθίζουσα τοὺς ὀλιγωροῦντας καὶ περιζητοῦσας τρόπους καὶ μέσα ἐνεργείας, ἐν ὅσῳ ἡ τύχη ἀβέβαιος ἴστατο, καὶ πιθανότητος σωτηρίας, ἐν περιπτώσει ἐσχάτης δυστυχίας. Πάντες δ' ἐθεώρουν αὐτὴν τοσοῦτον στενωῶς τῷ συζύγῳ συνδεδεμένην, ὥστε, μηδεμίαν μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ αὐτῆς διάκρισιν ποιοῦντες, ὅταν ὁ λόρδος Ῥῶσσελ παρεπονέθη ὅτι δὲν τῷ ἐκοινοποίησαν τὸν κατάλογον τῶν Ἐνόρκων, ὁ πρόεδρος καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς ἐθεώρησαν ἑαυτοῖς ἱκανὴν ἀπολογίαν τὸ ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι ἡ Λαδὺ εἶχε γινῶσιν τῶν ὀνομάτων. Τῇ προτεραίᾳ τῆς προσ-

αγωγῆς αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν Ἐνόρκων, ἡ λαδὺ Ῥώσσελ, ἔγραψεν αὐτῇ τάδε: — «Οἱ φίλοι σου φρονοῦσί με δυναμένην νὰ σέ χρησιμεύσω κατὰ τι, περυσισκομένη εἰς τὴν δίκην· εἶμαι ἐτοίμη εἰς τοῦτο· τὸ ἐπιθυμῶ ζωηρῶς· ἔχω ἀπόφασιν ἀμετάπειστον· τοιαύτη ἔστω καὶ ἡ ἰδική σου, Σὲ ἐξορκίζω. Τὸ δικαστήριον, πιθανόν, θέλει μ' ἀπαγορεύσει τὴν εἴσοδον, σὺ δὲ μὴ ἄφες ἀποπειραθῆναι τοῦτου.» — Τῇ 13 Ἰουλίου 1683, ἡ συζήτης ἤρξατο, ἡ αἴθουσα ἦτο πλήρης ἀκροατῶν — «Δὲν ἔχομεν θέσεις νὰ καθήσωμεν» — ἔλεγον οἱ δικηγόροι· Ὁ λόρδος Ῥώσσελ ἐζήτησε μελάνην καὶ χάρτιν ἵνα σημειῇ καὶ τῷ ἐχορηγήθησαν. — «Ἐπιτρέπεται μοι νὰ ἔχω τινά, ὅστις γράφων νὰ βοηθῇ τὴν μνήμην μου; εἶπε. — Μάλιστα, μυλόρδε, ἕνα τῶν ὑπηρετῶν σας. — Ἰδοὺ ἡ συζυγὸς μου εἰς τοῦτο ἐτοίμη.» Ἡ λαδὺ Ῥώσσελ ἠγέρθη, ἐκφράζουσα οὕτω τὴν συγκαταθέσιν της, ἅπαν δὲ τὸ ἀκροατήριον συνεκινήθη ἐκ συμπαθείας τε καὶ σεβασμοῦ — «Ἄν ἡ μυλαδὺ εὐκρεσθῇται νὰ λάβῃ τὸν κόπον, ἔχει τὴν ἄδειαν» εἶπεν ὁ πρόεδρος, καὶ δι' ὅλης τῆς συζητήσεως ἡ λαδὺ Ῥώσσελ ἴστατο παρὰ τῷ συζύγῳ, ἐκπληροῦσα χρέη γραμματέως καὶ συμβούλου λίαν ἀγρύπνου.

Ἀπγγεληθείσης τῆς φρικτῆς ἀποφάσεως, δὲν ἠλαττώθη ποσῶς μήτε τὸ θάρρος μήτε ἡ δραστηριότης τῆς λαδὺ Ῥώσσελ· ἦτον ἐκ τῶν ψυχῶν ἐκείνων τὰς ὁποίας ὁ ἔρως, τὸ καθήκον καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις ἐνισχύουσι καὶ πληροῦσιν ἐλπίδων, πέραν παντὸς ἀνθρωπίνου ὑπολογισμοῦ. Κατεβλήθη πᾶν εἶδος προσπαθείας πρὸς σωτηρίαν τοῦ λόρδου Ῥώσσελ, καὶ τινες μάλιστα ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς αὐλῆς ἐπέμειναν μετὰ σπουδῆς μεσολαβοῦντες ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ἡ περιφανὴς αὕτη οἰκογένεια, ἔλεγον, θέλει εὐγνωμονῇ διὰ τὴν χάριν, ἐν ᾗ, καταδιωκομένη σκληρῶς, δὲν θέλει λησμονήσῃ ποτὲ τὴν ὕβριν, ἄλλως τε ὡφείλετό τι εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ λόρδου Σούθμπτον. Πολλαχόθεν ἐπέστειλαν τῇ λαδὺ Ῥώσσελ, ὑποδεικνύοντες τὰ κατὰλληλα μέσα καὶ σημειοῦντες αὐτῇ τὸν τόπον, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ὡφείλε νὰ προσπέσῃ τῷ βασιλεῖ, ὅστις δὲν ἐδύνατο ν' ἀποβάλλῃ αὐτήν. Ἀπετείνοντο καὶ πρὸς τὸν δούκα τῆς Ἱόρκης καὶ πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ ὁ μὲν δούξ τῆς Ἱόρκης ἡσύχως μὲν ἤκουε, ἐσιώπα δέ· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίνετο μετ' ἀνυπομονησίας τῷ Μορμούθ· «Ἐπεθύμουν νὰ τῷ χαρίσω τὴν ζωὴν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι, διότι θέλω συγχισθῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου· μὴ οὐκ ὀμιλῶμεν πλέον περὶ τοῦτου.» Τῷ δὲ λόρδῳ Δαρτμούθ ἔλεγε: «Ἀληθῆς μὲν λέγεις, ἀλλ' ἀληθὲς ἐπίσης εἶναι, ὅτι, ἂν ἐγὼ δὲν τῷ ἀφαιρέσω τὴν ζωὴν, οὗτος θέλῃ ἀφαιρέσει τὴν ἰδικήν μου ἐντὸς ὀλίγου.» Ἀπεφάσισαν νὰ ζώσιν ἄλλας ἢ τὰς χορδὰς τῆς καρδίας, καὶ οὕτως ὁ κόμης δὲ Βερδφόρδ προσέφερε τῇ δουκίσσῃ τοῦ Πορσμούθ καὶ 50 καὶ 100 χιλ. λιρῶν γερλινῶν ὅπως ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὴν χάριν, ἀλλ' ὁ Κάρολος ἀπεκρίθη:

« δὲν ἐξαγοράζω εἰς τοιαύτην εὐτελῆ τιμὴν τὸ αἷμά μου καὶ τὸ τῶν ὑπηκόων μου. » Ἡ λαδὺ Ῥώσσελ ἐπίστευεν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτῇ· Μαρκέσιος δὲ Ῥυβιγνὺ, ἐρχόμενος ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐκ συγκαταθέσεως τοῦ ΙΔ'. Λουδοβίκου εἰς Λονδίνον, ἠδύνετο νὰ κατορθώσῃ τι (α). Ὁ Ῥυβιγνὺ ὑπεσχέθη νὰ μεταβῇ εἰς Λονδίνον καὶ ἔγραψε τῇ ἀνεψιᾷ αὐτοῦ· « Ἐπιθυμῶ μεγάλως καὶ ἀνυπομόνως νὰ ἔλθω » πλίσιον σου. Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐπανῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ εὐηρεσθήθη νὰ » συγκατανεύσῃ διὰ τὸ ταξιδιόν μου. » Ἐλέγετο μάλιστα ὅτι ἦτο κομιστῆς γράμματος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' πρὸς τὸν Κάρολον Β' ὑπὲρ τοῦ καταδικασθέντος, ἐξαιτουμένου χάριν.— « Δὲν ἐπιθυμῶ ν' ἀπαγορεύσω τὴν ἔλευσιν τοῦ Κ. » Ῥυβιγνὺ, εἶπεν ὁ Κάρολος τῷ Βαριλλῶν· ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του ὁ » λόρδος Ῥώσσελ θέλει ἀποκεφαλισθῇ. » Ὁ Ῥυβιγνὺ δὲν ἤλθεν. Ἐνδούς εἰς τὰς θερμὰς προσκλήσεις τοῦ πατρὸς, τῶν φίλων, βεβαίως καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ὁ λόρδος Ῥώσσελ ἀπεφάσισε ν' ἀναφερθῇ καὶ αὐτὸς τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ Δουκὶ τῆς Ὀρκης, ἐξαιτουόμενος τὴν χάριν, καθάσον ἔλεγεν, οὐδέποτε διεκοήθη ποινερὰ κατὰ τῆς Α. Μεγαλειότητος ἢ ἐσχεδιάσέ ποτέ τι κατὰ τῶν καθεστώτων· ἀνεγνώριζε δ' ὅτι παρευρέθη εἰς παρανόμους συλλόγους καὶ διὰ τοῦτο ὑπέσχετο ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἡπειρον, ἐν οἰωδήποτε τόπῳ προσδιώριζεν ἡ Μεγαλειότης του, καὶ νὰ μὴν ἀραμιχθῇ πλέον εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη, ἥτις, ὡς αἱ λοιπαὶ, ἀπέβη ἄκερπος, συνεκίνησεν ἐνδομύχως τὴν καρδίαν τοῦ λόρδου Ῥώσσελ, καὶ ὅταν

(α) Ὁ λόρδος Ῥώσσελ, γράφων τὴν Βιογραφίαν τῶν ἐνδίκων αὐτοῦ προγόνων (Life of William Russell, T. 4, p. XIV καὶ T. II, p. 76), διημισηθήτησε τὰς ἐν δυνάμει τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' γενομένας ἀποπείρας ταύτας πρὸς σωτηρίαν τοῦ λόρδου Ῥώσσελ, καὶ τὰ γράμματα τοῦ Βαριλλῶν, ἐν οἷς λόγος γίνεται περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ὁποίων περικοπαὶ φέρονται παρὰ Δαλρὺμπλε. Αἱ ἀμφιβολαὶ τοῦ λόρδου Ῥώσσελ δικαιολογούνται, καθάσον τότε δὲν ἐπετράπη αὐτῷ νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν μαρτυρίας περὶ τῶν παραπεμπῶν τοῦ Δαλρὺμπλε. Ἐγὼ ἠρύσθην τὰς μαρτυρίας ταύτας καὶ εἶδον πραγματικῶς ὅτι ὁ Λουδοβίκος ΙΔ' ἐπεφόρτισε τὸν Βαριλλῶν νὰ εἴπῃ Καρόλῳ τῷ Β' λέξεις τινάς, ἵσως μὲν ψυχράς, ὅπως δῆποτε ὅμως ὑπὲρ τοῦ λόρδου Ῥώσσελ. Ἰδοὺ τὸ κεῖμενον τῆς ἀπὸ 29 Ἰουλίου (19 Ἰουλίου κατὰ τὸ παλαιὸν ἔτος, ὑπὲρ ἣν ἔτι τότε ἐν χρήσει παρ' Ἀγγλοῖς) 1683, δι' ἧς ὁ Βαριλλῶν δίδει λόγον τῷ Βασιλεῖ περὶ τοῦ προκειμένου. » Ἐπέβαλα χεῖρας τῷ Βασιλεῖ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κ. Ῥυβιγνὺ καὶ εἶπα αὐτῷ ὅσα ἡ Γ. Μ. μὲ διέταξεν. Ὁ πρίγκηψ μ' ἀπεκρίθη « Πέποιθα ὅτι ὁ Βασιλεὺς, ὁ ἐμὸς ἀδελφός, δὲν ἤθελε ποτὲ μὲ συμβουλευθῇ νὰ συγχωρήσω » ἄνθρωπον ἐπιβουλευθέντα τὴν ζωὴν μου· δὲν θέλω ν' ἀποτρέψω τὸν Κ. Ῥυβιγνὺ τοῦ νὰ μεταβῇ ἐνταῦθα, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του ἡ κεφαλὴ τοῦ λόρδου Ῥώσσελ θέλει κοπῇ. Ο- » φείλω νὰ δώσω τὸ παράδειγμα τοῦτο καὶ δι' ἰδίαν ἐμοῦ ἀσφάλειαν καὶ διὰ τὸ καλὸν τοῦ Βασιλείου μου. » (Ἀρχεῖα τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτ. ὑπουργείου τῆς Γαλλίας).

οὗτος ἐσφράγιζε τὴν πρὸς τὸν δούκα τῆς Ὑόρκης ἐπιστολὴν, εἶπε τῷ δόκτωρι Βυρνέτ, «Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη θέλει τυπωθῇ καὶ πωληθῇ εἰς τοὺς δρόμους ὡς »πραΐζεις ὑποταγῆς, ἅμα μὲ ἀπαγχονίσωσι.»

Τὰς ἡμέρας ἐκείνας κατατάραττε τὰ πνεύματα τὸ ζήτημα τοῦ ἂν θεωρητέα νόμιμος ἢ μὴ πᾶσα κατὰ τοῦ νομίμου ἡγεμόνος ἐνοπλος ἀντίστασις, καὶ ἢ μὲν αὐτὴ καὶ τὸ ἐθνικὸν κόμμα ἤθελον νὰ βασιθῶσιν ἐπὶ τινος δόγματος καὶ νὰ ἐπικρατήσωσι δικαίῳ τε καὶ πράγματι, καθότι τοιαύτη τίς ἐστὶν ἡ εὐγενὴς τῶν ἀνθρώπων φύσις· δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ ὑπερασπίζεσθαι ὡς ἔχουσα τὰ δίκαια, καὶ δὲν ἐπαναπαύεται ἡσυχῶς ὡς αἱ ἐννοήσῃ ὅτι ἢ τε δικαιοσύνη καὶ ἢ ἀλήθεια ἐξαρνοῦνται αὐτήν. Ἡ δὲ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ὑπεστήριζε καθαρὰ, ὅτι ἡ ἐνοπλος ἀντίστασις εἶναι ἄνομος. Ἐκ τοῦ ζητήματος τούτου οἱ φίλοι τοῦ λόρδου Ῥώσσελ ἐνόμισαν ὅτι δύνανται νὰ πορισθῶσι τελευταῖαν τινα, ἴσως δὲ καὶ τὴν καλλίστην, καίτοι ἄμεσον καὶ παράδοξον, ἐλπίδα περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν δύο, οἱ ἐντιμότεροι καὶ οἱ μετριοπαθέστεροι δόκτορες τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Βυρνέτ καὶ ὁ Τίλλοτсон, ἐπεχείρησαν νὰ μεταπείσωσι μνῶντες εἰς τὰ δόγματά των τὸν λόρδον Ῥώσσελ, ἐλπίζοντες οὕτως ὅτι σώζουσι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἂν φθάντες προσφέρωσι τῷ βασιλεῖ τὴν ὑποταγὴν τῆς συνειδήσεώς του. Ἐπίστευσαν πρὸς στιγμήν ὅτι τὸν ἐκλόνισαν καὶ ὁ λόρδος Ἀλιφάξ, ταῦτα μαθὼν, εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν ἀνέφερε τὰ πάντα, ἐφάνη ἡπιώτερος, ἐνδίδων μᾶλλον εἰς τὴν ἐλπίδα ταύτην ἢ πρὸς τὰς παρακλήσεις, ἐξ οὗ οἱ θεολόγοι ἐδιπλασίασαν τὰς προσπάθειάς αὐτῶν καὶ ὁ λόρδος Ῥώσσελ ἡκραζέτο αὐτοὺς πρᾶως. Ὁ Τίλλοτсон ἔγραψεν αὐτῷ ἐπιστολὴν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ ἀποδείξει, ἐν ὀνόματι τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, τὸ τῆς μὴ ἀντιστάσεως δόγμα· ὁ λόρδος Ῥώσσελ ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν, ἀπεχώρησεν εἰς τι παρακείμενον δωμάτιον καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανελθὼν, ἅ' Ἀνέγνων, εἶπε τῷ πρεσβυτέρῳ· οὐδὲν ἄλλο ἤθελον ἐπιθυμήσῃ ἢ τὸ νὰ πεισθῶ, ἀλλὰ » δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι ἐπείσθην ἤδη. Τὸ κατ' ἐμὲ πάντοτε ἐνόμισα, » ὅτι ἔθνος ἐλεύθερον, οἷον τὸ ἡμέτερον, ἐμμένει εἰς τὰ δίκαιά του ὑπερασπιζόμενον τὴν θρησκείαν καὶ τὰς ἐλευθερίας του, ὡς αἱ τυχὸν ἐξανίσταται » τις πρὸς καταστροφὴν αὐτῶν. Ἄν δὲ κατὰ τοῦτο ἡμαρτον, ἐλπίζω ὅτι » ὁ Θεὸς δὲν θέλει μὲ τιμωρήσῃ, διότι ἡμαρτον ἐξ ἀγνοίας. » Ὁ Βυρνέτ ἠκούθει ἐπιμένων, ὁ δὲ λόρδος Ῥώσσελ διέκοψε τὴν συζήτησιν εἰπὼν· «Δὲν δύναμαι νὰ ψευσθῶ· ἂν προσβῶ εἰς περαιτέρω ἐξηγήσεις, θέλω περιπέσῃ εἰς ψευδολογίας. » Συνελάλησε μετὰ τῆς συζύγου του περὶ τοῦ προκειμένου· ὅτη δὲ, μακρὰν τοῦ νὰ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ὑποχωρήσῃ κατὰ τι, ἀπ' ἀντίσας ἐνέκρινε, λυπούμενη μὲν, ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἐνέκρινε καὶ προέτρεψεν αὐτὸν νὰ διατελέσῃ ἕως τέλους εὐλακρινής. Καὶ μάλιστα προστίθεται

ὅτι ἐξεφράσθη δυσαρέσως πως κατὰ τοῦ Τίλλοτσων, ἐπιμένοντος νὰ ἐκβιάσῃ τὸν σύζυγόν της ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Πᾶν μέσον, πᾶσα ἐλπίς διεσκεδάζετο βαθμυδὸν καὶ ἡ φορικτὴ ἡμέρα ἤγγιζεν. « Ἐπεθύμουν, εἶπεν ὁ λόρδος Ῥώσσελ τῷ Βυρνέτ, ἡ σύζυγός μου νὰ παύσῃ ζητοῦσα ὑπεκφυγὰς καὶ τρέχουσα τῇδε κάκεισε πρὸς σωτηρίαν μου. Ἄλλ' »
 « ὅταν διαλογίζομαι, ὅτι ἡμέραν τινὰ θέλει ἔχει ὡς παραμυθίαν τῆς θλίψεώς της τὴν πεποιθήσιν ταύτην, ὅτι δηλαδὴ ἀπεπειράθη παντὸς ὅ,τι ἐδύνατο νὰ δώσῃ αὐτῇ ἐλπίδας σωτηρίας, ἀνέχομαι τὰ πάντα καὶ κλίνω τὴν κεφαλὴν. »
 « Ὅταν συνετύγχανον, κατεγίνοντο ἀμφοτέροι περιποιημένοι καὶ παραμυθούμενοι ἀμοιβηδόν· ὅταν ἡ λαδὺ ἀπῆρχετο, παρηκολούθει αὐτὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐφαίνετο ἐγγὺς τοῦ νὰ ἐκραγῇ εἰς θρήνους, ἀλλὰ κατέπνιγε τὰς ὀρμὰς τῆς καρδίας του αἴφνης καὶ ἐδίδοτο ὅλως, εἴτε κατ' ἰδίαν, εἴτε μετὰ τοῦ Βυρνέτ καὶ Τίλλοτσων εἰς μελέτας, εἰς ἀναγνώσεις καὶ ὁμιλίαις εὐσεβεῖς. Τὴν 19 Ἰουλίου, μαθὼν ὅτι καὶ αὕτη ἡ περὶ ἀναβολῆς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς αἰτήσις ἀπερρίφθη, καὶ ὅτι τῇ ἐπαύριον ἡ ἀπόφασις τῶν ἐνόρκων ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ ἔγραψε τῷ βασιλεῖ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔπρεπε νὰ ἐγχειρισθῇ μετὰ θάνατον αὐτοῦ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἐφαίνετο ἐν ταῖς τελευταίαις ταύταις λέξεσιν. « Ἐξαιτούμαι τῆς ἀδείας νὰ συμπληρώσω τὰς »
 « ἡμέρας μου, διαβεβαιῶν ὅτι ἡ καρδία μου πάντοτε διετέλεσεν ἀφωσιωμένη »
 « εἰς ὅ,τι ἐθεώρησεν ἀληθῶς συμφέρον Σοι· ἂν ἡπατήθην, ἐλπίζω ὅτι ἡ κατ' »
 « ἐμοῦ δυσμένειά Σου θέλει παύσει μετὰ τῆς ζωῆς μου καὶ ὅτι δὲν θέλει »
 « ἐπιβαρύνει τὴν σύζυγόν μου καὶ τὰ τέκνα μου. Εἶναι ἡ τελευταία χάρις, »
 « Μεγαλειότατε, τὴν ὑποίαν ζητεῖ παρ' Ἑμῶν ὁ πιστώτατος, λίαν ἀφωσιω- »
 « μένος καὶ εὐπειθέστατος ὕμῶν ὑπῆκοος. » Τῇ ἐπαύριον, ἀπὸ πρωῒας, ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων διὰ χειρὸς τοῦ Τίλλοτσων, ὅστις τὸν ἠρώτησε·
 « Πιστεύεις εἰς ὅλα τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὡς τὰ »
 « πρεσβεύει ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία;—Ναί, πιστεύω.—Συγχωρεῖς ὅλους; »
 « —Ἐξ ὅλης καρδίας. Μετὰ τὸ γεῦμα, ἀνέγνω ἐκ νέου καὶ ὑπέγραψε τὴν ὁμιλίαν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοῦ ἱκρίωματος ἔμελλε νὰ ἐγχειρίσῃ τῷ ἀστυνόμῳ (sheriff), ὡς ἀποχαιρετισμὸν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πατρίδα του καὶ καθωδήγησε τὴν λαδὺ Ῥώσσελ τίνι τρόπῳ νὰ δημοσιεύσῃ καὶ διαδῶσῃ αὐτὴν μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡ λαδὺ Ῥώσσελ ἔφερεν αὐτῷ τὰ τέκνα του, ἅτινα ἐθεώρησεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν καὶ ἐλάλησεν αὐτῇ περὶ τῆς ἀνατροφῆς των καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, ἔπειτα ἠσπάσθη, νυλόγησε καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὰ ἐν πάσῃ ἡσυχίᾳ καὶ φαιδρότητι. « Ἐλθέ νὰ συνδειπνήσωμεν, εἶπε τῇ συζύγῳ, »
 « ἃς συμπάγωμεν τὸ τελευταῖον ἐπίγειον ἡμῶν δεῖπνον. » Διαρκούντος τοῦ δεῖπνου καὶ μετὰ, ἐλάλησε πρὸ πάντων περὶ τῶν δύο θυγατέρων του καὶ περὶ τῶν δόντων παρκδείγματ' ἑξοχα θανάτου γαληνιαίου καὶ ἡσυχου. Περὶ

τὴν δεκάτην ὥραν ἠγέρθη, ἔλαβε διὰ χειρὸς τὴν λαδὺν Ῥώσσελ, ἡσπάζσθη αὐτὴν τετράκις ἢ πεντάκις, ἀμφοτέροι ἐσίγων καὶ ἔτρεμον, ἀμφοτέροι εἶχον τὰ δάκρυα ἐτοιμόρροπα. Ἡ λαδὺ ἀπῆλθεν. αἴδην, εἶπεν ὁ λόρδος Ῥώσσελ τῷ Βυρνέτ, ἥδη ἡ πικρία τοῦ θανάτου διεσκεδάσθη·» καὶ ὅλως ἐκδοτος εἰς τὴν διάχυσιν τῶν αἰσθημάτων του· «Ποία εὐλογία, ἀνέκραξεν, ἦτον ἡ γυνὴ
 » αἴτη δι' ἐμέ! Πόσον ἤθελον ἦσθε δυστυχῆς, ἂν ἡ γυνὴ αὕτη, ἀγαπῶσα
 » με οὕτω διακαῶς, δὲν εἶχε συνάμα καὶ τὴν γενναιότητα τοῦ ν' ἀνεχθῇ τὸν
 » θάνατόν μου, χωρὶς ποτε νὰ ζητήσῃ παρ' ἐμοῦ ἀτιμίαν τινα πρὸς σωτηρίαν
 » μου! Ποίαις ἡμέρας ἤθελον διανύσῃ, ἂν, διαμένουσα παρ' ἐμοὶ πάντοτε,
 » ἔκλαιε καὶ μ' ἐβίαζε νὰ δραπετεύσω, ὡς ἄλλος λόρδος Οὐάρντ!
 » Ὁ θεὸς κῦδόκησε μεγίστης εὐνοίας σημεῖον νὰ μοὶ δώτῃ, χαρίσας μοι
 » τοιαύτην γυναῖκα· γέννησιν, πλοῦτον, εὐφροσύνην, εὐλαδίαν, ἀπεριόριστον πρὸς
 » ἐμέ φίλτρον, τὰ πάντα εἶχε! Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, ἡ διαγωγὴ αὐτῆς ἐπ'
 » ἐσχάτων! Ἐχὼ μεγίστην παρηγορίαν τὸ καταλιμπάνειν εἰς χεῖρας τοιαύτης
 » μητρὸς τὰ τέκνα μου. Χάριν αὐτῶν μ' ὑπεσχέθη νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς υἱ-
 » γείας της, καὶ θὰ τὸ κάμει.» Ἀναλογιζόμενος τότε τὰ περὶ αὐτοῦ «Ποῖαν
 » ἄρα γε, ἀνέκραξεν, ἀκατανόητον μεταβολὴν ἐπιφέρει ἡμῖν ὁ θάνατος! Ποῖαι
 » νέαι καὶ τεράστιαι σκηναὶ ἐκτυλίσσονται ἐνώπιον τῆς ψυχῆς ἡμῶν! Ἦκουσα
 » λέγοντας περὶ τῶν ἐκ γεννητῆς τυφλῶν, ὅτι ἐξεπλάγησαν ὅταν, τοῦ καταρ-
 » ράκτου ἀρθέντος ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ἀνέβλεψαν· τί ἄρα συνέβαιναν,
 » ἂν τὸ πρὸς τὸν ἀντικείμενον ὅπερ ἔμελλον νὰ ἴδωσιν ἦτον ὁ ἥλιος ἀνατέλλων;»
 Ἐξέσυρε τοῦ θηλακίου τὸ ὠρολόγιόν του καὶ ἔδωκεν αὐτὸ τῷ Βυρνέτ, εἰπὼν·
 «Τετέλεσται! δὲν ἔχω πλέον ἀνάγκη τοῦ χρόνου, διότι ἰδοὺ ἔρχεται ἡ αἰώ-
 » νιότης!»

Τῇ 21 Ἰουλίου 1683, ἡ λαδὺ Ῥώσσελ ἦτο χήρα καὶ ἐμόναζεν ἐν τῇ κατὰ τὸ Σούθαμπτον-Χάους κατοικίᾳ της, μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς τέκνων, δύο θυγατέρων, τῆς μὲν ἐννεαστοῦς, τῆς δὲ ἐπταετοῦς, καὶ τοῦ τριετοῦς αὐτῆς υἱοῦ.

(Ἔπεται.)